

de què parlàvem— amb una continuació desproporcionadament feble en conceptes respecte al que feien endevinar les esmentades presentacions de Kant i de Schelling. Vull dir que el tema de l'home de geni, en ambdós autors, és més aviat un corol·lari, un element obligat però no essencial de la seva teoria. Per consegüent, sembla lògic aquest afebliment del text, que és més imputable al tema que a l'escriptor, i només a aquest en la mesura que cal responsabilitzar-lo de l'elecció d'un tema d'aquestes proporcions: el concepte de geni als segles XVIII i XIX.

Dic això perquè, al meu parer, Antoni Marí sap prou bé que un treball basat en Diderot i Schiller que fes les referències pertinents a Kant i a Schelling, entre altres, li hauria quedat més rodó. El cas és que ell ha volgut escriure'l així expressament. A través de tots quatre autors es transparenta la personalitat i el pensament de qui els explica. El llibre, com he dit, té intencions acadèmiques i ofereix elements d'erudició força interessants (la història de la transmissió del platonisme florentí a la França de Diderot, passant per les illes britàniques, és especialment atractiva, i és un dels moments en què sap greu que l'edició no sigui completa, que hi manquin les notes aclaratòries que no admet una col·lecció de butxaca). Però no es pot dubtar ni un moment que, al darrer d'això, hi ha un escriptor que lluita per comunicar unes idees que són importants per a ell, unes idees d'intensitat difícilment controlable entre les fronteres d'una tesi. Per aquest motiu, la lectura de *L'home de geni* es fa francament apassionant.

Ara bé, per acabar, no és aquest aspecte subjectiu l'única cosa que dóna llússor al llibre. *L'home de geni* no és, de cap manera, un assaig més entre els altres assaigs filosòfics que fan vida als prestatges de les llibreries. És un objecte i un lloc en el sentit més positiu dels termes. Per la profunditat del tema que abasta, per la senzillesa amb què l'exposa —la senzillesa i la fortuna que només poden sorgir de la penetració rumiada— i per la imaginació i la labor que Marí hi ha invertit, aquest treball és un punt de referència important per a la filosofia actual; almenys per a la filosofia catalana, pobra, magra, o trista, si es vol, però amb moltes possibilitats d'animar-se una mica.

Jaume Casals Pons

*Dictionnaire des philosophes*, PUF, París 1984 (2 vols.)

Els francesos han publicat recentment un bon diccionari de noms propis de filòsofs. Denis Huisman, filòsof, esteta i pedagog francès —segons informa el mateix diccionari que ell ha dirigit—, els 37 especialistes del Comitè Científic presidits per Jacques d'Hont i, finalment, els 450 redactors d'infanteria han fet tots ells la feina de la dotzena de Diògenes Laercis que Montaigne reclamava per a tota època, per poder rumiar i examinar «curiosament la fortuna i la vida dels grans preceptors del món i la diversitat dels seus dogmes i fantasies». Montaigne hauria estimat aquest diccionari, diu Marcel Conche, impressionat segurament per les 2.700 pàgines in-4° de lletra menuda, a la seva Introducció.

El *Dictionnaire des philosophes* respon, en primer lloc, a una necessitat urgent de la cultura filosòfica francesa. Ferdinand Alquie explica, en un dels múltiples «prefacis» de l'obra, que el *Vocabulaire* de Lalande (1902-1923) no conté els noms dels filòsofs a mode d'entrada i que el diccionari d'Adolphe Franck (1843), a més de ser antic, és una obra dogmàtica de combat, la missió de la qual fa molts anys que va prescriure. Els francesos, doncs, es troben per primera vegada amb una obra d'aquestes característiques. Els que no són francesos, probablement també. Huisman esmenta el *Diccionario de filosofía* de Ferrater Mora i comenta que «dóna més importància als filòsofs espanyols». És evident que cal llegir «massa» allà on posa «més». No calia filar tan prim, perquè les 3.000 pàgines in-4° del bon diccionari de Ferrater estan dedicades també als conceptes i, és clar, un diccionari exclusivament de filòsofs ha de contenir més noms propis —molts més— i més informació sobre els seus personatges.

Ja és comuna la consideració que, contràriament a la Història de la Ciència, la Història de la Filosofia no té passat. Les idees noves no poden ensorrar les anteriors. Per aquest motiu pot ser cert que les veritats filosòfiques —si és que n'hi ha— cal anar-les a buscar, no en la història universal de l'evolució de la raó, sinó més aviat en el seu sòl natal, en el pensament de cadascun dels filòsofs. Sens dubte, aquest diccionari ofereix la possibilitat de dur a terme, per primera vegada amb

unes certes garanties, aquest treball que va des de l'arqueologia, en el cas dels filòsofs més antics, fins a la simple neteja de la pols, en el cas dels nostres contemporanis.

Huisman adverteix que han volgut confegir un diccionari molt obert. Obert en el sentit d'equilibrar nacionalitats però també disciplines. Les fronteres entre filosofia i literatura no han estat gaire respectades en els casos en què els autors han fet justícia a allò que deia Aristòtil: «la poesia és més vertadera que la història». Però, evidentment, el fet que hi figurin filòsofs no professionals no comporta que aquest diccionari pugui confondre's amb un Diccionari dels Escriptors. Per elaborar-lo, hom ha partit d'un fitxer de 15.000 entrades, algunes de les quals han estat omeses per no exagerar l'extensió de l'obra.

En principi, doncs, el *Dictionnaire des philosophes* és un diccionari dels filòsofs de tots els països i de tots els temps. L'ortografia francesa mana en l'ordenació alfabètica, però la versió francesa va acompanyada, en els casos en què hi ha diferència, de la versió del nom en la llengua original de l'autor. Amb tot, hi ha unes quantes veus que no corresponen a noms propis (per exemple,

«cínics grecs», «agustinisme», «confucionisme vietnamita»). Tots els articles que superen la dotzena de línies van firmats pel seu autor. Els articles d'una certa importància contenen un biografia succinta de l'autor, l'exposició del seu pensament i la seva obra, i una bibliografia, que en alguns casos sembla força completa. A tall de mostra, per tal de formar-se una idea de la distribució del paper, Fontenelle mereix mitja plana, com Gregori de Nissa, Eugen Fink, o el nostre company de Departament, Octavi Fullat; Yehouda Haleví, Eusebi Colomer i Karol Wojtyła, una pàgina; Dewey, Foucault i Deleuze, tres pàgines; Spinoza, Bergson, Wittgenstein i Habermas, vuit pàgines; Montaigne i Hume, set pàgines; Heidegger, sis pàgines i mitja.

Gràcies a la labor de la pila de gent contractada per PUF disposem sens dubte d'un instrument útil, que no sols ens permet d'esbrinar qui és Anathan Aal o els noms més importants de la filosofia vietnamita i africana, sinó que proporciona prou informació sobre Plató, Descartes, Kant, Hegel i els altres grans autors perquè pugui considerar-se un llibre d'estudi.

J.C.P.